

VASADI PÉTER
Jegyzetlapok

**Arról, hogy „Beszélgetni veszélyes”,
 de (zenét) „Hallgatni jó”.**

Már miért volna veszélyes beszélgetni, amikor önfelédten dől belőlünk a szó, vagy szóféle nyelvi hordalék, nagyokat nevetünk közben azon, ami a fejünkben forog, s fáraszt, amit a másik mond, vagy inkább mondana, kísérletezik a megszólalással, s bár nézzük őt, de se nem halljuk, se nem látjuk, él, mozog, tárog, várja reménytelenül, hogy szóö-zönünkben nyíljon egy kis rés, hézag, átmeneti befejezés, csönd, csöndecske, s benne szóhoz jusson, de hiába várja, mi egyedül magunkat, magunknak, magunkról bájolgunk beszélgetés ürügyén, a másik úgyis csak a véletlen elének vetette ürügy, fül, áldozat, a lényeg az, hogy szóalmunk megállás nélkül öröljön, az sem baj, hogy már rég nincs benne mag, üresen kattog, csiripel, sűrűdik rozsdás tengelyen a kerékagy, aztán egy váratlan „Naszia-szia-szia!”, s továbbloholunk. Nem is őt, magunkat untuk meg, csak ezt rákenjük. Azért az néhány sietős lépés után bevillan: Hé!, kivel is beszéltem? Nem tudom. Na-mindegy... Beszélgetni veszélyes, mert éppen az a gat-get gyakorító képzős ige a ludas abban, hogy nem engedi megszületni a beszédet. Kit érdekel, hogy „Elmorzsolni az időt, a saját és másik idejét, a legnagyobb rossz, mit ember embernek okozhat” (S. Weil). A beszéd elemi emberi dolog. Fontos. Több, mint szócsere. Szó- és hangbeli létmegosztás. A figyelem próbája. Helye. A világosság, a megvilágosodás alkalma. Gondolkodásbeli, tehát az emberi értelem csúcstechnológiájának titkába engedett betekintés. Fölkínált előlege a megértésnek. Ezért nem rablás, hanem odaadás. Én azért beszélek veled szíve-

sen, mert látlak. Meglátni szeretnék. De ehhez igaz beszéd kell, vagyis tiszta tükör. Azaz nem beszélgetés, amely töredékes, céltalan, fecserlő, önmagától szeny-nyes. Hiába szeretném, nem láthatom meg benned magamat.

Beszélgetni azért is veszélyes, mert igazi sikere (sikerültsége) azon múlik, idejében érzék-e a végszó. Amely ha itt van, bár – most érzem – örömmel fűzném tovább veled a szót, be kell fejeznünk. A végszón túl csöndnek kell lennie ahhoz, hogy ami elhangzott, termékeny, emlékezetes, személyes maradjon. A végszó az végszó. A csönd utána – s ami elfér, megmarad *benne* – maga a történet.

A géprepülés géniusza (1964)

Másrészt (egymással) beszélni még veszélyesebb, mint beszélgetni. A fecsegés azonnám el-tűnik a feledés kanálisában, de a beszéd s a vele járó tekintet, arcizommozgás, bujkáló mosoly, elkomolyodás, az ellenvélemény határozott szelídsége, a hirtelen kitérő közös nevetés, s minde-keelőtt a másik érveinek különössége, eredetisége – a fenébe, hogy ezekre nem gondoltam! –, legbenső reakcióink őszintesége vagy ravaszkodó kibúvóid, tehát hogy jó hallani, amit mondasz, *mindez* élünkre állít minket: kockáztatunk – s miért ne lehetne ezt játékosan? Kockáztatunk, mert az igazságot szeretjük, a te

szókimondásodat, mit nem tévesztünk össze sem a kirekesztők – libertinus utóillatú – esztétikai fasizmusával, sem perverz tiltakozásaikkal; az igazságot szeretjük, mert bár rejtőzik – van, s nem a magunk igazát. Megéri.

Az ember szelleme a megismerésért szüntelenül kockáztat. Már észre sem veszi. Így gondolkodik, mert így él. Akkor így is kell beszélnie. Az, ami az én beszédemet sugallja, nem egy mozdulatlan, szabad ég alatt erre-arra dülöngő sírkövek kőtára, évszázadok óta egy irányba bámuló, kifejezéstelen tekintetekkel, hanem egy parttalan, megragadhatatlan, teremtő ősszellem, amit (akit) embernek mondanía érdemes; ő hallgat.

Igaz, egyszer szólt, akkor nagyot s nagyon világosan, azóta a legbenső, hangtalan beszéd számtalan dialektusával érintkezik velünk, nem sajnálva a fáradságot, hogy mindünkkel a magunk módján, nyelvén, bármikor, másképpen beszéljen. De nem beszélgessen. A mindenki által elfogadott neve: Lét... Ha ő sokatmondóan hallgat, én nyomban, szívesen és tartósan elhallgatok.

A beszéd, a hallgatás, a zene rokonok. Most éppen Liszt: *Concerto – Zongoraverseny, zenekar nélkül*. Előadja Leszli Hauvard (Leslie Howard). Az első billentés előtt kissé hosszabb csönd van. Mintha egy óriási nemesfém kapu tárulna. Aztán Liszt virtuóz hangáradása. A Lét zenei – ez nyilvánvaló. A Hallgatás Lét-i. A Beszéd csak akkor beszéd, ha emberi hanghullámhosszon' is Lét-ien zenei; ezt ma már az agy hullámkibocsátását mérő hatalmas, bonyolult vizsgáló eszközök mérni képesek. Minden zenei, ha viseli a Lét-inek nyomát. A létnek nyomai vannak, számlálhatatlan nyoma van bennünk (s rajtunk is). Liszt egyfolytában beszél. Már művének címe is nyomatékos beszéd: most csak a zongorát halljátok, de zenekar-

ként. Mintha egy ember beszélne, de mint egy szavalókórus. Vajon mennyit kellene ehhez hallgatnia. A sok mély és zavartalan – beszédes – hallgatás az ára annak, hogy amikor megszólalsz, az emberek ámulatukban elhallgassanak, mert amit mondasz, mindenkit érint. Még ha gyűlölnék is érte. Viszont aki összevisz-sza harsog, minimum lepisszegik. Vagy lenyomva a tarkóját betuszkolják egy személykocsiba, és elhúznak vele... Beszélgetni kell, mert emberek vagyunk. De jól beszélni csak hallgatásokkal megtűzdelve lehet. Aki beleduhajkodik más beszédébe, erőtlenséget mutat. A gyöngö mindig figyelmetlen. Aki a legfontosabbnak ítélt pillanataiban megelégszik a suttogással, az nemcsak fitogtatás nélküli erőt mutat, hanem azt is, hogy sokat tud. Van bátorsága ahhoz, hogy elvesztesse a panaszait. Ha egy országot combközépig lep el a dohos semmi, a mámoros semmitmondás puha penésze, az már temetés. És ha szellemi, akkor igen nagy a baj. Nagyobb, mintha a testét hantolnák el. Ez utóbbiból még új életre támadhat, ha megnyesegetve is. Az előbbiből már se nem lehet, meg – nyomorékká téve magát – nem is érdemes.

Bukás (1966)